

Juan Alfaro

KRŠĆANSTVO I PRAVDA

Uvod

Crkveno učiteljstvo od Leona XIII. do Pavla VI. sve je više zaočupljeno problemom socijalne pravde. Njegovi dokumenti bili su trajan napor da se svijest kršćana probudi za potrebe autentičnog kršćanstva koje se djelotvorno zalaže u borbi za pravdu u svijetu.

Pastoralna konstitucija Drugog vatikanskog sabora *Crkva u suvremenom svijetu* i enciklika Pavla VI. *Populorum progressio* otvorile su novu perspektivu koja vodi brigu o kršćanskoj zadaći s obzirom na pravdu, ne samo s etičkog stanovišta, vođena isključivo ljudskim razumom, nego također i prije svega u svjetlu evanđeoske objave.

Ta je perspektiva svoju punu dimenziju našla u dokumentu biskupske sinode god. 1971. *Pravda u svijetu*. Evo nekoliko najzanimljivijih odlomaka iz tog dokumenta!

»Slušajući snažan krik onih koji trpe nasilje i koji su prignječeni nepravednim sistemima i mehanizmima, kao izazov upućen od svijeta čija je iskvarenost u protuslovlju sa Stvoriteljevim naumom, mi smo svi zajedno postali svjesni da je Crkva pozvana da bude prisutna u srcu

Juan Alfaro SJ profesor je na sveučilištu Gregorijani u Rimu. Od ove godine član je Uredničkog vijeća našeg časopisa, u kojem će se povremeno javljati svojim člancima. Ovu studiju, koja je dosad objavljena na nekoliko jezika, napisao je na želju Papinske komisije »Iustitia et pax«. Nedavno je u hrvatskom prijevodu, u Biblioteci Obnovljenog života, izašla njegova poznata knjiga *Teologija ljudskog napretka*.

svijeta i da naviješta siromasima Veselu vijest, potlačenima oslobođenje, ojađenima radost.

Nade i sile koje djeluju unutar svijeta nisu tuđe dinamici Evanđelja, koja — silom Duha Svetoga — oslobađa ljude od njihova osobnog grijeha i njegovih posljedica u društvenom životu.

Ako sadašnju situaciju svijeta promatramo u svjetlu vjere, ona nas poziva da se vratimo k samoj jezgri kršćanstva i omogućuje nam da steknemo novu svijest o pravom smislu kršćanstva i o njegovim hitnim zahtjevima. *Danas misija propovijedanja Evanđelja zahtijeva radikalni angažman za cjelovito oslobođenje čovjeka već ovdje na zemlji.* Ako se kršćanska poruka o ljubavi i pravdi ne ostvaruje akcijom za pravdu u svijetu, kršćanska će poruka teško moći postati vjerodostojna današnjem čovjeku. Crkva je od Krista primila poslanje da propovijeda evanđeosku poruku, koja sadržava poziv da se od grijeha obratimo k ljubavi prema Ocu, te sveopće bratstvo, pa stoga i zahtjev za pravdom u svijetu. Zato Crkva ima i pravo i dužnost da proklamira pravdu na socijalnoj i internacionalnoj razini i da izriče javnu optužbu protiv nepravednih situacija kada to zahtijevaju temeljna prava i sam spas čovjeka. Crkva nije jedina odgovorna za pravdu u svijetu; ipak ona ima posebnu i sebi vlastitu odgovornost, *koja je istovjetna s njezinim poslanjem da pred svijetom svjedoči o zahtjevu ljubavi i pravde, sadržanom u evanđeoskoj poruci.*¹

U pronicavoj i iscrpnoj studiji o Trećoj sinodi biskupa René Laurentin je istakao evanđeosko nadahnuće tog dokumenta o pravdi i izričito je upozorio na to da je to prvi put da se biblijski pojam oslobođenja pojavljuje u dokumentima crkvenog učiteljstva.²

Sinodalni se dokument očito morao ograničiti na sintetičko prikazivanje najizrazitijih crta biblijske poruke i teoloških refleksija koje osvjetljavaju smisao i ozbiljnost kršćanskog zalaganja za pravdu. Zato bismo ovdje željeli dati potpuniji i konkretniji pregled velike važnosti koju tema pravde ima u Starom i u Novom zavjetu, i to tako da sam čitatelj uzmogne doći u izravan dodir s Božjom riječi te da po njoj postane svjestan promjene mentaliteta i prakse koju od nas danas traži istinsko kršćanstvo. Samo shvaćanje evanđeoske poruke o pravdi zahtijeva najprije da proučimo kako se ta tema pokazuje u Starom zavjetu.

Jahve, Bog osloboditelj potlačenih

Čitava starozavjetna objava usredotočena je na jedan odlučujući događaj: oslobađanje od egipatskog jarma i Savez. Vjera Izraela i sam Izrael kao narod rodili su se u doživljaju Izlaska. Povijest oslobođenja

¹ III. sinoda biskupa, *Pravda u svijetu*, Dokumenti 35, str. 35, 45.

² R. LAURENTIN, *Réorientation de l'Eglise après le troisième Synode*, Paris 1972, pp. 167—173.

čini predmet izraelskog creda.³ Psalmi pjevaju o Jahvinoj snazi koja se objavila u njegovoj osloboditeljskoj akciji.⁴ Proroci sjećaju narod na vjernost Boga Saveza koja se očitovala u povijesti njegova spasenja i oni je tumače za budućnost u smislu novog neprolaznog saveza. Kad je Izrael prestao biti nomadski narod, nastanio se u Jeruzalemu i obnovio Jahvin kult u Salomonovu hramu, liturgijski je obred i dalje bio usredotočen na Izlazak, kojeg su se sjećali svečanim slavljenjem Pashe.

Spisi Novoga zavjeta vidjeli su u Kristovoj smrti i uskrsnuću konačno ispunjenje obećanja Saveza, istinsku Pashu, naše oslobođenje od grijeha i smrti. Radi toga bi kršćani mogli načiniti pogrešku i svesti čitavo značenje Izlaska na puko obećanje koje najavljuje spasenje čovječanstva preko Krista. Sigurno, posljednji smisao Jahvina Saveza s Izraelom sastoji se u oslobođenju koje je Krist izvršio. No događaj Izlaska ima ujedno i smisao, koji mu je vlastit: *Jahve se objavljuje kao Bog osloboditelj potlačenog naroda*. Oslobođanje potlačenih se, dakle, shvaća kao čin koji objavljuje Boga — još više, kao čin kojim Bog započinje povijest spasenja: *I Jahve reče: vidio sam jade svoga naroda u Egiptu i čuo mu tužbu na tlačitelje njegove. Znale su mi muke njegove. Zato sam sišao da ga izbavim... Vapaji sinova Izraelovih dopriješe do mene. I sam vidjeh kako ih Egipćani tlače... — Tako Jahve u onaj dan izbavi Izraela iz šaka egipatskih... i narod povjerova Jahvi...⁵*

Bog Izraela je svoju osloboditeljsku akciju ostvario posredovanjem svojih poslanika, najprije Sudaca⁶, zatim Kraljeva, ali Jahve je uvijek onaj koji ostaje istinski spasitelj i osloboditelj svoga naroda.⁷

Ipak, Jahve se ne objavljuje kao pravi Bog jedino oslobađajući izraelski narod, on to čini još i usred samog Izraela svojim djelom u prilog žrtava nepravde i tlačenja. Jahve je Bog koji vraća pravdu potlačenima, on je branitelj siromašnih, sluša vapaj onih koji su bez obrane.

Tu misao trajno nalazimo u psalmima:

»Kad se diže Bog da sudi, da spasi uboge na zemlji.« (Ps 76,10)

»Jahve čini pravedna djela i potlačenima vraća pravicu.« (Ps 103,6)

»Jahve je tvrđava tlačenom... Ne zaboravlja jauka siromašnih.« (Ps 9, 10, 13)

»Siromah se tebi predaje... Čuj, o Jahve, čežnju siromašnih, uho prikloni da zaštitiš pravo ubogih i tlačenih« (Ps 10, 14, 17, 18).

»Bijedan sam ja i nevoljan, al' Jahve se brine za me. Ti si pomoć moja i moj spasitelj; o Bože moj, ne kasni!« (Ps 40,18)

³ Pnz 6, 20—24; 26, 5—9; Jš 24, 2—13.

⁴ Ps 78, 106, 135, 136. itd.

⁵ Izl 3, 7—9; 14, 30—31.

⁶ Suci, 2, 16—18; 4,12—16; 6, 7—16; 7,9.13.22; 8,34; 10,10—16.

⁷ 1 Sam 8,7—22; 9,17; 10,17—26; 13,14; 16,7—13; 18,4; 2 Sam 3,18; 5,2; 7,8.

»On će spasiti siromaha koji uzdiše, nevoljnika koji pomoćnika nema; smilovat će se ubogu i siromahu: oslobodit će ih nepravde i nasilja« (Ps 72, 12—14).

»Potlačenima vraća pravicu, a gladnima kruha daje. Jahve oslobađa sužnje« (Ps 146, 7).

»I znat će da sam ja Jahve, kad slomim palice jarma njihova i kad ih izbavim iz ruku onih što ih podjarmiše« (Ez 34,27).

Moderni izrazi »tlačenja«, »nepravde« i »Boga osloboditelja« koji »vraća pravdu potlačenima« nalaze se već u svoj svojoj snazi i realizmu u Bibliji. To je jezik koji potpuno pripada objavi Jahve, Boga moćnog i vjernog svojem obećanju i zahtjevima njegova Saveza s Izraelom.

U Starom zavjetu, dakle, nalazimo današnji jezik »tlačenja« i »nepravde«, a ponajviše pojam Boga kao »osloboditelja potlačenih«. Jahve objavljuje svoje božanstvo oslobađanjem Izraela i obranom potlačenih. Moćni Bog, vjeran svojem obećanju, jest Bog koji vraća pravdu onima koji trpe nepravdu. Svojim Savezom traži da ga Izrael prizna kao jedinog pravog Boga koji ispunja svoju zadaću pravde prema ljudima.

Savez, zahtjev pravde

1. Za glavare naroda

Jahvin Savez s Izraelom je nerazdvojivo obećanje i poslanje, potpuno nezasluženi poticaj Božje ljubavi i zahtjev vjernosti sa strane izabranog naroda i njegovih glavara. Njihova je vlastita zadaća da vrše pravdu, osobito prema siromašnima, napuštenima i potlačenima.⁸ Protest proroka Izaije i Jeremije protiv nepravdi koje su počinili moćnici njihova vremena ujedno je opomena za našu kršćansku savjest danas:

»Knezovi se tvoji odmetnuli, s tatima se pobratili. Siroti pravdu uskraćuju, udovička parnica ne stiže k njima« (Iz 1, 23).

»Jahve dolazi na sud sa starješinama i glavarima svog naroda: Vinograd ste moj opustošili, u vašim je kućama što oteste siromahu. S kojim pravom narod moj tlačite i gazite lice siromaha?« (Iz 3, 14—15).

»Jao onima koji izdaju odredbe nepravedne, koji ispisuju propise tlačiteljske, koji uskraćuju pravdu ubogima i otimaju pravo sirotinji mog naroda, da oplijene udovice, da opljačkaju sirote!« (Iz 10, 1—2).

»Ovako govori Jahve: Činite pravo i pravicu, izbavite potlačene iz ruku tlačitelja! ... Jao onom koji kuću gradi nepravedno ... koji bližnjem plaću ne isplaćuje ... Ali tvoje oči i srce idu samo za dobitkom, da krv nevinu prolijevaš, da nasilje činiš i krivdu. ... Braniti pravo siromaha i jadnika, zar ne znači to mene poznavati?« (Jr 22, 3. 13. 17. 16).

⁸ Suci 2, 16—19; 3, 10; 4, 10; 10,2—3; 1 Sam 8, 7—22; 9, 17; 13, 14.

»Dokle ćete suditi krivo, ići na ruku bezbožnima? Štitite slaba i sirotu, vratite pravicu jadniku i siromahu! Izbavite potlačenog i ubogog: istrgnite ga iz ruku bezbožnih!« (Ps 82, 2—4).

2. Za sav izraelski narod

Osloboditeljsko djelo Jahvino prema izraelskom narodu postaje zahtjev pravde ne samo za sunarodnjake nego i za strance koji žive na izraelskom tlu:

»Ne tlači pridošlicu niti mu nanosi nepravde, jer ste i sami bili pridošlice u zemlji egipatskoj« (Izl 22, 20).

»Jahve, Bog vaš, daje pravdu siroti i udovici, ljubi pridošlicu, daje mu hranu i odjeću« (Pnz 10, 18).

»Nemoj zakidati jasnoga i bijednoga najamnika, bio on tvoj sunarodnjak ili došljak iz kojega grada u tvojoj zemlji« (Pnz 24, 14).

»Ne iskorišćuj svoga bližnjega niti ga pljačkaj! Radnikova zarada neka ne ostane pri tebi do jutra! ... Po pravdi sudi svog sunarodnjaka! ... Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe! ... Ako se stranac nastani u vašoj zemlji, nemojte ga ugnjetavati, ... neka vam bude kao sunarodnjak; ljubi ga kao sebe samoga. Ta i vi ste bili stranci u egipatskoj zemlji« (Lev 19, 13. 18. 33).

Evo još kako se izražava autor drugog dijela Izaijine knjige da bi ukorio narod koji misli da ugađa Bogu vršeći zakonske odredbe o postu, dok, s druge strane, svojim nepravdama tlači radnike:

»Gle, u dan kad postite, poslove nalazite i na posao gonite radnike svoje. Ne znate li koji mi je post po volji, riječ je Jahve Gospoda: kidati okove nepravedne, razvezivati spone jarmene, puštati na slobodu potlačene, slomiti sve jarmove; podijeliti kruh svoj s gladnima, uvesti pod krov svoj beskućnike, odjenuti onog koga vidiš gola ... Tad će ... pred tobom ići tvoja pravda, ... ukloniš li iz svoje sredine jaram, ... dadeš li kruha gladnome ... Jahve će te voditi bez prestanka ...« (Iz 58, 3. 6—11).⁹

Ovaj tekst Deuteroizaije, a kojeg odjek nalazimo i u evanđelju po Mateju (25, 31—46), pripada karakterističnoj temi velikih proroka u Izraelu: »spoznaji Boga«. Tu se radi o spoznaji, koja uključuje ne samo priznavanje Jahve kao jedinog pravog Boga i prinošenje obvezatnog kulta njemu, nego također i djelotvorno prihvaćanje njegove vrhovne vlasti, vršeći ljubav prema bližnjemu, a to znači izvršavajući zahtjeve pravde; »ljubiti svoga bližnjega« u Starom zavjetu znači ispuniti dužnost pravde. Bog Saveza odbacuje religiozni kult ako ga ne prati izvršenje pravde. Jahve ne želi drugih »žrtava« doli ljubavi i pravde prema

⁹ Jr 4,2; 7, 1—11; 9, 23; Ez 33, 14—19; Iz 1, 10—17; Am 2, 6—7; 4, 13; 5, 10—12; 8, 4—6.

blinžjemu. Etička dimenzija pravde uključena je u odnos čovjeka prema Bogu Saveza. Onaj koji, s jedne strane, prisustvuje određenom kultu a, s druge strane, svog bližnjega lišava njegovih prava, ne »poznaje« istinski Boga.¹⁰

»Pravedan« čovjek, o kojem tako često govore psalmi, jest onaj koji živi u skladu sa zahtjevima Boga Saveza, a to znači onaj koji se oslanja na Jahvina obećanja i obdržava pravdu prema bližnjemu.¹¹

U Starom su zavjetu dva temeljna zahtjeva Saveza prikazana uvijek nerazdvojivo sjedinjena: vjernost Jahvi, konkretno izražena u kultu i ispovijedanju monoteističke vjere, i zahtjev ljubavi i pravde prema ljudima. Ta dva zahtjeva imaju isti temelj: ljubav Jahve, koji je izabrao i oslobodio Izrael. Odgovor izraelskog naroda Bogu Saveza uključuje, nerazdvojivo sjedinjenu, religioznu i etičku dimenziju.¹² Jahvino obećanje spasenja zahtijeva od naroda i njegovih glavara ispunjenje dužnosti pravde: *Jahve je Bog koji oslobađa potlačene.*

Mogli bismo, dakle, sažeti poruku Staroga zavjeta riječima same Sinode: »Bog nam se u Starom zavjetu pokazuje kao osloboditelj potlačenih i branitelj siromaha. Od ljudi on zahtijeva vjeru u sebe i pravednost prema bližnjemu. Istinski poznaje Boga, osloboditelja potlačenih, samo onaj koji održava dužnosti pravde prema ljudima.«¹³

Navještaj »Božjega kraljevstva«: Mesija koji vraća pravdu potlačenima

Jahvina obećanja i nada Izraela postupno su se konkretizirali uspostavljanjem budućeg kraljevstva preko jednog potomka iz kuće Davidove, koji je prikazan kao pravi »Božji pomazanik«: Mesija. Lik i poslanje »Jahvinog pomazanika« vrlo su točno opisani u Izaijinim spisima i u 72. psalmu.

Tu se nagoviješta skori dolazak »Božjeg kraljevstva« (Iz 24, 23; 52, 7). To će biti kraljevstvo pravde i slobode potlačenih: »Reći ću zaslužnjenima: Izidite! ... Jer Jahve tješi narod svoj, on je milosrdan nevoljnima« (Iz 49, 9—13).¹⁴ Tu se slavi rođenje budućeg Mesije koji

¹⁰ Hoš 4, 1—2; 6, 4—6; 10, 12; 12,17; Jr 7, 4—7; 9, 23; 22, 13—16; Iz 11, 1—5; 58, 2—10; Am 5, 7—17. 21—27; Mih 6, 2—12.
Usp. S. MOWINCKEL, *Die Erkenntnis Gottes bei den alttestamentlichen Propheten*, Oslo 1941, pp. 33—47; G. J. BOTTERWECK, »Gott Erkennen« im Sprachgebrauch des A. T., Bonn 1951, pp. 42—49. 55—56. 66. 98; J. LINDBLOM, *Prophecy in Ancient Israel*, Oxford 1962, pp. 340—349.

¹² Izl 20, 1—17; 22, 20—21; Lev 19, 1—18. 33—35; Pnz 10, 18; 24, 14. Usp. G. von RAD, *Theologie de P Ancien Testament*, Geneve 1965.

¹³ *Pravda u svijetu*, Dokumenti 35, KS, str. 43.

¹⁴ Usp. Iz 55, 1—3; 65, 13; 66, 10.

će biti pomazan Božjim Duhom i tako dobiti poslanje da vrati pravdu potlačenima kojima se najavljuje oslobođenje:

»Jer dijete nam se rodilo ... Knez mironosni ... nad prijestoljem Davidovim; učvrstit će ga i utvrditi u pravu i pravednosti« (Iz 9, 5—6).

»Na njemu će duh Jahvin počivati ... Po pravdi će suditi ubogima i sud prav izricat bijednima na zemlji« (Iz 11, 2. 4).

»Duh Jahve Gospoda na meni je ... Posla me da radosnu vijest donesem ubogima, da zarobljenima navijestim slobodu i oslobođenje suž-njevima« (Iz 61, 1).

»Bože, sud svoj daj kralju i svoju pravdu sinu kraljevu. Nek puku tvojem sudi pravedno, siromasima po pravici! ... Suditi će pravo ubogim pučanima, djeci siromaha donijet će spasenje, a tlačitelja on će smrviti ... On će spasiti siromaha koji uzdiše, nevoljnika koji pomoćnika nema; smilovat će se ubogu i siromahu i spasit će život nevoljniku« (Ps 72, 1—4. 12—13).

Poslanje će, dakle, budućeg Mesije biti: navijestiti pravednost i osloboditi potlačene. Njegova će pravednost biti pravednost samog Boga, ona u kojoj se sastoji njegovo kraljevstvo. Mesijanski kralj predočuje se kao spasitelj siromaha i onih koji nemaju obrane. »Prednost siromaha u času uspostavljanja kraljevstva Božjega nalazi, dakle, svoje tumačenje ... u Božjoj pravdi koju Bog želi očitovati pokazujući se kao njihov branitelj i spasitelj. Bog koji silne skida s njihovih prijestolja a uzvisuje neznatne, koji gladne hrani dobrima, a bogate otpušta praznih ruku (Lk 1, 52), pojavit će se kao savršeno ostvarenje idealnog kralja. Ne radi se tu o idealizaciji siromaštva, nego o teologiji Božje pravde i o nadi u eshatološko Božje kraljevstvo ... Nije teško uvjeriti se u posljedice koje ove misli imaju u tumačenju blaženstava. Navještaj dolaska Božjega kraljevstva može biti samo vesela vijest za siromahe i patnike. Oni treba da budu prvi baštinici Kraljevstva ... jer Bog ne može vladati osim kao pravedan kralj, a to znači: očitujući svoju brigu za razbaštinjene.«¹⁵

Kraljevstvo Božje i pravda u Isusovoj poruci i životu

1. Osnovno pitanje

Ne bismo smjeli prešutjeti važnu činjenicu da je vid pod kojim Novi zavjet predočuje spasenje čovjeka drukčiji od starozavjetnog. Starozavjetni pisci, gotovo u cijelosti (isključivši apokaliptičke spise, Knjigu mudrosti i knjigu o Makabejcima), stavljaju spas čovjeka u okvir njegove vremenite egzistencije. Naprotiv, sva novozavjetna objava odvija

¹⁵ J. DUPONT, *Les Béatitudes*, II, Paris 1969, pp. 89—90.

se unutar vrlo jasne vizije konačnog ljudskog spasenja preko smrti: buduće uskrsnuće zauzima poglavito mjesto u samoj Isusovoj nauci, u vjeri prve Crkve i u čitavoj teologiji Novoga zavjeta. Taj vid konačnog spasenja čovječanstva izvan povijesti, izvan našeg vremenitog svijeta, mogao bi nas dovesti na pomisao da, prema kršćanskoj objavi, čovjekova egzistencija na ovom svijetu nema nikakve vrijednosti i da je za čovjeka jedino važno jamstvo prelaska u nadsvijet. Kršćansko zauzimanje za pravdu na ovom svijetu ne bi, dakle, imalo nikakva smisla. Doista, povijest nam pokazuje da je kršćanska poruka, više ili manje svjesno, bila tumačena i doživljavana kao »bijeg od svijeta«, to znači kao da bi bilo isprazno posvetiti svoj život onome što je kratkotrajno i prolazno. Zato su marksisti osudili kršćansku vjeru kao »otuđenje«. No da li je to stvarno Kristova poruka i vjera Crkve?

2. Kontekst i smisao blaženstava

Sva se tri sinoptička evanđelja slažu u prikazivanju dolaska Božjeg kraljevstva kao središnje teme Isusova propovijedanja. Kraljevstvo dolazi u samoj Isusovoj osobi, u njegovom djelu i poruci. Zato i jest spasenje čovjeka vezano za njegov stav prema Isusu, u kojem se konačno ispunja Božja objava u povijesti i njegovo spasiteljsko djelo.¹⁶ Sveti Matej i sveti Luka gledaju u Isusu eshatološkog proroka kojeg je navijestio Izaia 42, 1—4; 61, 1—2: Isus je od Boga primio poslanje da donese Veselu vijest siromasima, oslobođenje potlačenima i da zavlada pravda.¹⁷ U tom kontekstu treba gledati smisao blaženstava:

»Blago vama, siromasima: vaše je kraljevstvo Božje!

Blago vama koji sada gladujete: vi ćete se nasititi!« (Lk 6, 20—21)

Moderna egzegeza priznaje da taj tekst svetog Luke predstavlja izvornu verziju, dok je redakcija svetog Mateja (»siromašni *duhom*«, »gladni i žedni *pravde*«) prihvatila kasniju glosu. Ona nam također kaže da tekst svetog Luke jasno uključuje aluziju na Izaiju 61, 1—2.¹⁸

Siromasi su proglašeni blaženima, jer će oni baštiniti Božje oslobođenje. Drugim riječima, Bog namjerava uspostaviti svoje kraljevstvo a oni će u njemu imati prvenstvo. Isus je glasnik kraljevstva, onaj koji donosi vijest oslobađanja pritiještenih. »Od siromašnih i gladnih ne valja činiti nešto drugo nego što ti bijednici i jesu. Razlog njihove prednosti

¹⁶ Mk 1,9—12.15; 8,31—33.35—38; 9,2—12.31; 10,29.33—34; 12,6; Mt 3,13—14; 4,17; 10,7.37; 11,5—6; 12,28; 17,1—13; 21,33—45; 5,11; 8,21; 9,1—8; 10,29; 19,28; Lk 3,21—23; 9,28—36; 10,9.11; 11,20.29—32; 18,18; 21,31; 22,30.

¹⁷ Lk 4,18—19; 7,22; Mt 12,18—21; 11, 5.

¹⁸ Usp. J. DUPONT, op. cit., I, pp. 209—222; H. SCHÜRMAN, *Das Lukas-evangelium*, Fribourg 1969, p. 327; W. GRUNDMANN, *Das Evangelium nach Lukas*, Berlin 1971, p. 1431.

ne nalazi se u njima, nego u Bogu i u načinu na koji se Bogu svidjelo pokazati svoju vrhovnu vlast prema slabima i napuštenima. Uzrok blaženstava nalazi se u zamisli Božjeg kraljevstva i njegove pravde kod Deuteroida i u sveukupnoj biblijskoj objavi . . . Bog ne bi bio idealni kralj kad ne bi bio branitelj i zaštitnik potlačenih . . . Njegova je pravda u pitanju. « Siromašni, gladni, potlačeni su oni koji se doista nalaze u takvoj situaciji; oni su nazvani »blaženima« budući da Bog posreduje u njihovu korist i kao njihov osloboditelj preko posrednika Isusa.¹⁹

Nameće nam se, stoga, važan zaključak: u svom govoru na gori Isus je starozavjetnu zamisao Boga kao branitelja siromašnih i potlačenih učinio svojom. On prikazuje Božje kraljevstvo, koje dolazi u njegovoj osobi, kao ispunjenje Božje pravde prema napuštenima. On je Mesija preko kojeg Bog oslobađa potlačene.

3. Isus radikalizira zahtjeve Starog zavjeta koji se tiču ljubavi prema bližnjemu i pravde

Isusova poruka pruža novu dubinu starozavjetnim zahtjevima ljubavi prema bližnjemu ostvarenoj u izvršavanju pravde. Isus proglašava da ljubav prema Bogu čini prvu zapovijed. Ali druga, koja je »njoj jednaka«, jest ljubiti bližnjega kao samoga sebe: »O tim dvjema zapovijedima ovisi sav Zakon . . .« (Mt 22, 38—40; 7, 12). Spicq je s pravom naglasio da ta izreka sažimlje čitav zakon u dvije zapovijedi, koje su tako tijesno povezane da čine jednu stvarnost.²⁰

Sveti Marko izriče istu ideju drugim riječima: »Nema druge zapovijedi veće od tih« (Mk 12, 31). W. Grundmann kaže da ta rečenica »stapa dvije zapovijedi u jednu.«²¹ I sveti Luka čini samo jednu zapovijed (10, 25—37; 6, 27—38), a u prisposobi o dobrom Samaritancu konkretno tumači što u životu znači ljubiti svoga bližnjega: to znači djelom pomoći onome kojem je pomoć potrebna, bez razlike s obzirom na njegov društveni položaj, njegovu rasu ili religiju.²² Sjedinjujući u jednu te istu zapovijed ljubav prema Bogu i bližnjemu, Isus upotpunjuje i produbljuje propovijedanje proroka koji su povezali »spoznaju Boga« s ljubavlju prema ljudima. On utemeljuje ljubav prema bližnjemu na općem Božjem oćinstvu prema svim ljudima, bili oni pravednici ili grešnici. Stav njegovih ućenika prema ljudima mora se nadahnjivati tom općom Božjom ljubavlju koja ne gleda na interes. Oni će ljubiti srcem i djelom sve ljude, uključivši i svoje neprijatelje.²³

¹⁹ J. DUPONT, op. cit., II, pp. 139—142. 379—380. Usp. H. SCHÜRMAN, op. cit., pp. 327—331.

²⁰ C. SPICQ, *Agape dans le Nouveau Testament*, I. p. 45.

²¹ W. GRUNDMANN, *Das Evangelium nach Markus*, Berlin 1971, p. 252.

²² J. SCHMID, *Das Evangelium nach Lukas*, Regensburg, 1951, pp. 155—156; W. GRUNDMANN, *Das Evangelium nach Lukas*, p. 224.

²³ Mt 5, 38—47; 6, 12—15. 30; 7, 2—12; 8, 32; Lk 12, 30—32; 15, 1—31.

Isus je propise Starog zavjeta u vezi s pravdom sažeo u novu i radikalnu formulu: »Sve, dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima. To su, doista, Zakon i Proroci« (Mt 7, 12). Propovijed proroka o bezvrijednosti Bogu prikazanog kulta ako ga ne prati pravda prema ljudima nalazi se kod svetog Mateja (9, 13; 12, 17), koji se služi riječima proroka Hošee (6,6): »... jer ljubav mi je mila, ne žrtve«. Sveti Luka i sveti Matej donose nam Isusove prijekore farizeja koji obdržavaju najbeznačajnije propise Zakona, a ne ispunjuju dužnosti pravde: »Iznutra ste puni grabeža . . . Zanimarujete pravdu . . .« (Mt 23, 23—35; Lk 11, 29.42. Vrlo jasna aluzija na Amosa 5, 21. 24). Kad je Isus siromašne prozvaao blaženima, ujedno je rekao da je bogatima vrlo teško ući u Božje kraljevstvo i da je nemoguće služiti i Bogu i bogatstvu.²⁴

Najradikalnije Isusove riječi o velikoj važnosti ljubavi prema bližnjemu nalaze se u njegovu govoru o posljednjem sudu, kod Mt 25, 31—46: konačni spas ili propast čovjeka pokazat će se u njegovom stavu prema siromašnima i napuštenima, a taj se pokazuje djelima.

»Dodite blagoslovljeni Oca mojega! Primite u baštinu Kraljevstvo koje vam je pripravljeno . . . Jer ogladnjeh, i dadoste mi jesti; ožednjeh, i napojiste me; stranac bijah, i primiste me; gol, i zaognuste me; oboljeh, i pohodiste me . . . Zaista, kažem vam, što god učiniste jednome od ove moje najmanje braće, meni učiniste . . .«

»Odlazite od mene . . . Jer ogladnjeh, i ne dadoste mi jesti; ožednjeh, i ne dadoste mi piti; stranac bijah, i ne primiste me; gol, i ne zaognuste me; bolestan i u tamnici, i ne pohodiste me . . . Što god ne učiniste jednome od ovih najmanjih, ni meni ne učiniste.«

Nije teško u tim riječima otkriti vjeran odjek blaženstava: pripadanje ili isključenje iz Kraljevstva koje je Isus navijestio odlučuje se stavom čovjeka prema siromašnima i potlačenima, upravo prema onima koje je Izaija opisao 58, 1—12 kao žrtve ljudske nepravde i u čiju korist će Bog izvršiti pravdu. Ali ono posve novo jest da Isus prezrene i te ljude s ruba naziva »svojom braćom«; on se osobno solidarizira sa svima siromašnima i napuštenima, sa svima koji trpe glad i bijedu. Svaki čovjek koji se nalazi u takvoj situaciji Kristov je brat. I zbog toga je onaj koji je takvo nešto učinio, to učinio samom Kristu. Onaj koji je djelotvorno pomogao toj Isusovoj »braći« pripada u njegovo Kraljevstvo; onaj koji ih odbacuje zbog njihove bijede isključuje se iz Kraljevstva.²⁵ Ta je riječ za nas kršćane krajnje konkretna i traži mnogo: u

²⁴ Lk 6, 24—25; 16, 13—15; 18, 25; Mt 6, 24; 13, 32; 18, 25; 19, 24.

²⁵ Usp. P. BONNARD, *L'Évangile selon saint Mathieu*, Neuchâtel 1963, pp. 366—367; J. JEREMIAS, *Die Gleichnisse Jesu*, Göttingen 1962, pp. 108. 215; W. GRUNDMANN, *Das Evangelium nach Matthäus*, Berlin 1971, pp. 527—528.

svakom čovjeku koji živi u bijedi i potlačenosti dolazi nam u susret sama Kristova osoba. Tajnovita, ali stvarna veza solidarnosti čini svakog napuštenog i bijednog čovjeka Isusovim bratom.

Isusova poruka je starozavjetne zahtjeve pravde donijela na razinu onoga što je u čovjeku najdublje, u samu srž ljubavi: jedino iskrena ljubav prema bližnjemu može pružiti potrebnu snagu za djelotvorno ostvarenje pravde u svijetu. Još više: Isus je ljubavi prema bližnjemu dao konačnu vrijednost, učinivši je jednakom samoj ljubavi prema Bogu. I to još nije sve: Njegova je sinovska ljubav prema Bogu bila nerazdvojivo sjedinjena s njegovom bratskom ljubavi prema ljudima. Dar sebe samog Bogu Isus je djelotvorno nadopunio darom vlastitog života za spas ljudi. Radikalna odluka koja je odredila posljednji smisao njegove egzistencije bilo je potpuno prikazanje njega samoga Bogu za ljude.²⁶ Izjednačenje koje je Isus, u solidarnosti, učinio između sebe i »svoje braće«, onih koji trpe siromaštvo²⁷ i nepravdu, stvarno se odražuje u siromašnom životu, koji dosiže svoj vrhunac u nepravednoj osudi na smrt, primljenoj za spas svijeta.

Sinodalni dokument o pravdi u svijetu sažimlje poruku Isusova djela ovako: »Krist je svojim djelovanjem i svojom poukom, na nedjeljiv način ujedinio čovjekov odnos prema Bogu i prema ljudima. Na ovom svijetu on je proživio svoj život u posvemašnjem sebedarju Bogu za spas i oslobođenje ljudi. U svojoj je poruci proglasio da je Bog otac svih ljudi, te da se on svojom pravednošću zalaže za siromašne i potlačene (usp. Lk 6, 21—23). On se do te mjere solidarizirao sa svojom 'najmanjom braćom' da je rekao: Koliko ste učinili jednome od ove moje najmanje braće, to ste meni učinili (Mt 25, 40)«. ²⁸

Isus nije ni svojim djelom ni naukom bio politički revolucionar, ni pokretač klasne borbe. Svako takvo tumačenje njegove osobe ili poruke protuslovalo bi povijesnim činjenicama i izobličilo bi kršćanstvo.²⁹ Njegovo poslanje, usredotočeno na odnos čovjeka prema Bogu, imalo je bitno religiozni karakter. I upravo radi toga Isus predstavlja jedinstven događaj, puni, dublji i radikalniji od svih povijesnih revolucionarnih pokreta. Njegova se poruka obraća ljudskom srcu, a to znači unutrašnjoj dimenziji čovjekove odgovornosti nasuprot Božjoj ljubavi te iskreno i istinito ljubavi prema bližnjemu. Tu se spajaju najradikalnija promjena i najnužnija potreba unutrašnjeg oslobođenja od grijeha (osnovnog

²⁶ Mk 10,45; 14, 36; 13,22—25; Mt 20,28; 26,26—28.39; Lk 22, 19—20.42. — Usp. J. SCHMID, *Das Evangelium nach Markus*, Regensburg 1954, p. 203; J. JEREMIAS, *Die Abendmahls Worte Jesu*, Göttingen 1960, pp. 194—195. 210—229; H. CONZELMANN, *Der erste Brief an die Korinther*, Göttingen 1969, pp. 230—235.

²⁷ Mt 8, 20; 4, 8; Lk 9,28; 4, 6.

²⁸ *Pravda u svijetu*, Dokumenti 35, KS str. 44.

²⁹ Usp. O. CULLMANN, *Jésus et les révolutionnaires de son temps*, Neuchâtel 1970; D. FLUSSNER, *Jésus*, Paris 1970, pp. 92, 96.

grijeha samodostatnosti pred Bogom i egoizma pred ljudima: Lk 16, 19—31; 17, 9—14) i potpuno oslobođenje njegove braće ljudi. Isus se predstavlja kao nada u spas za sve, za nepravedne i grešnike, a posebno za one koji trpe nepravdu. Spasenje koje donosi grešnicima sastoji se u obraćenju k Božjoj milosti i k pravdi prema bližnjemu (Lk 19, 1—10). Nije moguće pomirenje s Bogom bez pomirenja s ljudima. Kako je napisao Moltmann, »ako Isus, Mesija Kraljevstva pravde, ide k nepravednima, grešnicima i carinicima, to je za to što nam time želi pokazati da je nedostojno čovjeka biti robom nepravde«.³⁰

Kršćanska ljubav i pravda u novozavjetnoj teologiji

1. Počeci kršćanstva

Crkva se rodila iz vjere u uskrslog Krista. Pod vodstvom Duha ona je taj događaj shvatila ne samo kao ispunjenje spasonosnih Božjih obećanja i temelj nade čitavog čovječanstva nego također i kao poziv na obraćenje.³¹ Tako je nastala nova zajednica ljudi, ujedinjenih istom kršćanskom vjerom, koji su činili »jedno srce i jednu dušu«.³² To duboko jedinstvo, plod Kristova Duha, išlo je sve do dobrovoljnog zajedništva samih materijalnih dobara: »... Sve im bijaše zajedničko; prodavali bi svoja dobra i to bi dijelili svakom prema njegovoj potrebi«; »među njima nitko nije oskudijevao ...«³³ Kršćanska je ljubav u tom prvom povlaštenom izrazu stvorila među ljudima potpuno bratstvo.

2. Jakobova poslanica

Imperativ kršćanske ljubavi čini bitnu crtu ovog kratkog novoza-
vjetnog spisa. Formula iz Levitskog zakonika (19,18), »ljubi bližnjega
svoga kao samoga sebe«, koja sažimlje sve dužnosti pravde, ovdje se
proglasuje kršćanskim zakonom (Jak 2, 8). Tko god vjeruje u Krista,
mora poštivati osobu siromašnog (Jak 2, 14). Još više: ispovijedanje
kršćanske vjere isprazno je i ne donosi čovjeku spasenje ako se ne ostva-
ruje u pomoći siromašnima (Jak 2, 14—18). Vjeran odjek Isusove

³⁰ J. MOLTSMANN, *Esperanza y planificación del futuro*, Salamanca 1971, p. 241.

³¹ Dj 2,38—41; 3,19—26; 4,12; 5,31—32; 10,34—43; 11,18; 13,38.

³² Dj 4,32.

³³ Dj 2, 44—45; 4,32—34; 5, 1—11.

poruke u blaženstvima nalazi se u Jak 2, 5—7: *Bog je izabrao siromaha, prema shvaćanju svijeta, da budu baštinici Kraljevstva: bogataši vas tlače i time pogrđuju Božje ime. Proročka propovijed o pravdi Boga, branitelja siromaha, ovdje se opetuje snažnim riječima: »... Plaća koju ste uskratili radnicima ... viče ... i dopire do Gospodinovih ušiju ... vi ste ubili pravednika« (Jak 5, 1—6; usp. Iz 5, 8—9; Jr 12, 1—3).³⁴*

3. Pavlova teologija

Očito se vidi da je Pavao usvojio starozavjetne pojmove »spasenja, otkupljenja, oslobođenja« (uzete iz knjige Izlaska) i da je on njihovo istinsko ostvarenje vidio u Božjem spasiteljskom djelu, izvršenom Kristovom smrću i uskrsnućem: Bog nas je po Kristu izbavio iz ropstva grijeha i smrti; oslobođenje od grijeha po milosti opravdanja, a oslobođenje od vlasti smrti po sudjelovanju na Kristovu uskrsnuću, sudjelovanje već sada očito darom Duha, koji je jamstvo i životni temelj budućeg integralnog spasenja čovjeka.

Ta tvrdnja, koja je u Pavlovoj teologiji temeljna, mogla bi na prvi pogled dati dojam da Kristov osloboditeljski čin djeluje samo na području grijeha i smrti a da isključuje starozavjetnu nauku (pa i onu iz Kristova govora na gori) o Bogu osloboditelju potlačenih. I doista, za vrijeme biskupske sinode 1971. bilo je nekih koji su misao svetog Pavla tumačili u tom smislu primjećujući da kršćansko oslobođenje nema ništa s oslobođenjem onih koji su tlačeni nepravdom ljudi.

Ali, kako je i na samoj Sinodi bilo primijećeno, takvo tumačenje zanemaruje činjenicu da sveti Pavao, uz konkretne vidove grijeha od kojih nas oslobađa Bog po Kristu, posebno spominje nepravdu u svim njezinim oblicima. I baš u odlučujućem odlomku poslanice Rimljanima 1, 24—32, gdje opisuje situaciju grešnog čovječanstva, sveti Pavao stavlja među drugim (tjelesnim) grijesima na prvo mjesto pokvarenost nepravde. To znači da je Krist umro jednako da oslobodi čovjeka od grijeha nepravde i da, dosljedno, oslobodi potlačene iz njihova nepravednog položaja. Kristova milost zaustavlja tlačitelja da čini nepravdu, pa je onda i potlačeni manje trpi; milost poziva tlačitelja na obraćenje od grijeha nepravde prema ljudima.

Grešnikovo obraćenje je, prema svetom Pavlu, doista unutrašnji preobražaj kojim grešnik prelazi iz stanja neprijateljstva s Bogom u sinovski stav ljubavi i povjerenja,³⁵ iz stanja egoizma i nepravednosti u ljubav prema bližnjemu.³⁶ Kršćanin, oslobođen Kristovim Duhom, nema, napokon, drugog zakona do unutrašnjeg zakona Kristove ljubavi, koji se

³⁴ Usp. F. MUSSNER, *Der Jakobusbrief*, Fribourg 1964, pp. 76—84. 114—132. 193—199; C. LESLIE MITTON, *The Epistle of James*, Edimbourg 1966, pp. 81—103, 175—182.

³⁵ Kol 1, 21; Ef 4, 17—19; Rim 8, 14—17; Gal 4,6.

³⁶ Rim 1, 28—31; Gal 5, 18—25; Ef 4, 15—16; 5, 9.

ostvaruje u službi bližnjemu.³⁷ Ovdje možemo vidjeti veliku važnost ove lapidarne izreke svetog Pavla: *U Kristu Isusu ima vrijednosti samo vjera koja očituje svoju snagu ljubavlju* (prema bližnjemu), a to znači, kako primjećuje H. Schlier, vjera koja se doista izvršuje u ljubavi i službi bližnjega.³⁸ Ista se misao nalazi u 1 Sol 1, 3 i u Ef 4, 15. »Vjera obuhvaća zbiljsko i djelatno davanje, prihvaćanje na djelima ... u potpunosti aktivnosti Isusa Krista, njegove poruke i njegovih zahtjeva ... Vjera se ostvaruje po ljubavi.«³⁹ Evanđeoska istina izvršuje se jedino u ljubavi.⁴⁰

Vjera, ostvarena u ljubavi i u službi bližnjemu, jest »novo stvorenje« u Kristu (Gal 6, 15), to znači preporođena egzistencija Kristovom milošću, egzistencija koja, prema samom svetom Pavlu, dosiže svoj vrhunac u ljubavi prema bližnjemu.⁴¹ Radi se o ljubavi koja uključuje vršenje pravde i ispunja se u stvarnoj pomoći onima koji su u potrebi.⁴²

Ne smijemo zaboraviti da, prema svetom Pavlu, Kristovo osloboditeljsko otkupljenje predstavlja obnavljanje općeg bratstva i dokidanje svih pregrada među ljudima (razlike u društvenom položaju, kulturi, rasi: Gal 3, 28; 6, 15; Ef 2, 14—18), to znači još obnavljanje »jednakosti među svim ljudima«: »svi u odnosu jednih prema drugima u Kristu« (Rim 12, 15; 14, 15; 1 Kor 12, 12. 26).⁴³

Navedimo, kao zaključak, riječi same Sinode: »Sveti Pavao sintetizira ukupnu kršćansku egzistenciju u vjeru koja se ostvaruje u ljubavi i služenju prema bližnjemu, što uključuje ispunjavanje dužnosti pravde. Kršćanski život po zakonu unutrašnje slobode, sa stalnim pozivom na obraćenje srca od svoje samodostatnosti k povjerenju u Boga, i od svoga egoizma na iskrenu ljubav prema bližnjemu. U tom je njegovo istinsko oslobođenje i njegov angažman za oslobođenje drugih ljudi.«⁴⁴

4. Teologija svetog Ivana

Novozavjetna teologija doživljava svoj vrhunac u četvrtom evanđelju i u prvoj poslanici svetog Ivana.

Ljubav prema bližnjemu ima isti kristološki temelj, kao i ljubav prema Bogu. Sveti Ivan je zove »novom zapovijedi«, »zapovijedi Kristovom«

³⁷ 2 Kor 5, 14—15; Gal 5, 1. 6. 13—14. 22; 2 Kor 3, 17.

³⁸ Gal 5, 6. — Usp. H. SCHLIER, *Der Brief an die Galater*, Düsseldorf 1962, p. 235; P. BONNARD, *L'Épître de saint Paul aux Galates*, Neuchâtel 1953, pp. 56—57.

³⁹ F. RIGAUX, *Les Épîtres aux Thessaloniens*, Paris 1956, pp. 362. 364.

⁴⁰ H. SCHLIER, *Der Brief an die Epheser*, Düsseldorf, 1962, p. 205.

⁴¹ 1 Kor 13, 13; Rim 13, 9; Gal 5, 13—14; Kol 3, 14.

⁴² Rim 12, 13; 1 Kor 13, 3—7; 2 Kor 8, 8—15; Ef 4, 28—32; 5, 1—2; Fil 2, 1—4.

⁴³ H. SCHLIER, *Der Brief an die Galater*, p. 130.

⁴⁴ *Pravda u svijetu*, Dokumenti 35, KS, str. 44.

u najodličnijem smislu, obdržavanje koje karakterizira istinskog Kristovog učenika.⁴⁵ Novost kršćanske ljubavi nalazi se upravo u činjenici da ljubimo ljude *kao što ih je Krist ljubio i jer ih je on ljubio*: Kristova ljubav sve do žrtvovanja vlastitog života, to je norma i motiv kršćanske ljubavi.⁴⁶ No najdublja refleksija četvrtog evanđelja koja se tiče ljubavi prema bližnjemu nalazi se kod Iv 17, 11. 21—23. Kršćanska se ljubav tu javlja kao odsjev jedinstva Kristova s Bogom: Kristovo jedinstvo s Ocem je model i temelj bratske ljubavi. Ljubavlju prema bližnjemu kršćanin ulazi u zajedništvo života s Kristom i, u Kristu, s Bogom.⁴⁷

Formulom »Bog je ljubav«, prva poslanica svetog Ivana želi izraziti Božji stav koji ide sve do predanja vlastitog Sina u smrt za spasenje ljudi.⁴⁸ Ta vrhunška Božja ljubav je izvor ljubavi prema bližnjemu. I. De La Potterie je napisao: »Ljubav koja dolazi od Boga, ostvaruje se u nama . . . , kad nas on nuka da ljubimo svoju braću.«⁴⁹ Ljubav prema Bogu i prema bližnjemu oblikuju nerazdjelivo jedinstvo.⁵⁰ Još više: jedino u ljubavi može kršćanin imati udjela na samom životu Boga-ljubavi. Tko ljubi druge ljude »rođen je od Boga«, »poznaje Boga«, »ostaje u Bogu i Bog u njemu«; a tko ih ne ljubi »nema vječnog života u njemu«, »ostaje u smrti«, »ne poznaje Boga«⁵¹; to su karakteristične formule prve poslanice svetog Ivana kojima označuje zajedništvo života čovjeka s Bogom po Kristu. Susret čovjeka s Bogom zbiljski se ostvaruje u ljubavi prema ljudima: »Ako ljubimo jedan drugoga, Bog ostaje u nama, i njegova je ljubav u nama savršena«; »Bog je ljubav, tko ostaje u ljubavi, ostaje u Bogu i Bog ostaje u njemu.«⁵²

Prva Ivanova poslanica produbila je kristovski i teologalni smisao ljubavi prema bližnjemu sve do njezina uključivanja u sudioništvo kršćana na samom Božjem životu. Velika važnost koju Novi zavjet pridaje ljubavi prema bližnjemu ovdje dostiže svoj najveći sjaj; čitava kršćanska egzistencija sažimlje se u dvije temeljne crte: vjera u Krista i ljubav prema bližnjemu (1 Iv 3, 23). Ali i ovdje se, kao i u čitavoj biblijskoj ob-

⁴⁵ Iv 13, 34—35; 15, 9—17.

⁴⁶ Iv 13, 34; 15, 12—14. — Usp. C. SPICQ, op. cit. III, p. 174; DE LA POTTERIE, *Le Bon Pasteur*, p. 958; R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, Fribourg, 1971; II, p. 374.

⁴⁷ Usp. H. LIGHTFOOT, *St. John's Gospel*, Oxford 1956, p. 299; J. GIBLET, *Jesus et le Père dans le quatrième Evangile: L'Evangile de Jean*, Bruges 1958, p. 129; A. SCHLATTER, *Der Evangelist Johannes*, Stuttgart 1960, pp. 322—325.

⁴⁸ 1 Iv 4, 8—16. — Usp. C. H. DODD, *The Johannine Epistles*, London 1946, pp. 107—110; I. DE LA POTTERIE, *Adnotaciones in exegesis Primae Epistolae Johannis* Rim, 1971, p. 128; C. SPICQ, *Agape*, III, pp. 274—278. 321—324.

⁴⁹ 1 Iv 4, 12. 17; 2, 5; 3, 17. — DE LA POTTERIE, op. cit. pp. 131. 66—67.

⁵⁰ 1 Iv 4, 8. 20; 3, 17; 5, 1.

⁵¹ 1 Iv 3, 14—15; 4, 7. 8. 16; 2, 9—11.

⁵² Usp. J. BONSIRVEN, *Epîtres de saint Jean*, Paris 1936, pp. 112—116; R. SCHNACKENBURG, *Die Johannesbriefe*, Fribourg 1953, pp. 57—62. 91—95.

⁵³ 1 Iv 4, 12. 16. 18; 1, 3. 6—7.

javi, radi o djelatnoj ljubavi prema bližnjemu, ljubavi koja se konkretizira u odricanju materijalnih dobara u korist onih koji su u potrebi.⁵⁴ To je istinska »pravda«, jedina koja čovjeka čini »pravednim« (1 Iv 3, 1. 10).

Kršćanstvo i pravda u svijetu

1. Kršćanska ljubav i pravda

Glavne misli iz Starog i Novog zavjeta što smo ih donijeli na ovim stranicama pomažu nam da postanemo svjesni velike važnosti što je čitava biblijska objava pridaje pravdi i ljubavi među ljudima. U formuli: »ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe« Levitski zakonik sažimlje čitavo obdržavanje dužnosti pravde (Lev 19, 11—13). To je tema koja trajno dolazi i u Starom i u Novom zavjetu.⁵⁵

Mogli smo u isti čas primijetiti: ako se već u Starom zavjetu može naslutiti kako su pravda i ljubav među ljudima uključene u sam odnos čovjeka prema Bogu, kršćanska objava ide još dalje i dublje, sjedinjujući stav čovjeka prema njegovu bližnjemu s konkretnim ostvarenjem zajedništva s Bogom. Najveća ljubav Boga prema ljudima, ostvarena u Kristu, traži kao odgovor ljubav prema Bogu, istinski ostvarenu u ljubavi prema ljudima. Vertikalna i horizontalna dimenzija kršćanske egzistencije ostaju time nerazdvojivo povezane; prva utemeljuje i traži drugu, dok ova opet konstituira jedino autentično ostvarenje prve.

»Ljubav prema bližnjemu i pravednost ne mogu se odijeliti jedna od druge. Ljubav prije svega uključuje apsolutan zahtjev za pravdom, to jest priznavanje dostojanstva i prava svoga bližnjega. A pravda, sa svoje strane, ne može doseći svoju nutarnju puninu osim u ljubavi. Budući da je svaki čovjek vidljiva slika nevidljivog Boga i brat Kristov, kršćanin u svakom čovjeku nalazi Boga samoga, s njegovim apsolutnim zahtjevom pravde i ljubavi.«⁵⁶

Rastaviti kršćansku ljubav od pravde značilo bi počiniti kobnu pogrešku, izopačiti samu kršćansku ljubav, lišivši je tako svakog stvarnog sadržaja. Pravda je upravo prvi zahtjev ljubavi. Stvarno poštivati drugoga u njegovu osobnom dostojanstvu i njegova neotuđiva prava, to znači konkretno *ljubiti* ga, ako ne želimo da ta riječ poprimi besplodnu prazninu nekog čuvstva.

Kršćanska ljubav uključuje i radikalizira zahtjeve pravde, dajući im novu motivaciju i unutrašnju snagu. Kristov događaj dao je ljudskoj osobi

⁵⁴ 1 Iv 3, 16—18; 4, 19—21.

⁵⁵ Mk 12, 28—34; Mt 7, 12; 22, 38—40; 25, 31—44; Lk 10, 25—37; 6, 27—38; Rim 13, 8—10; Gal 5, 14; Jak 2, 1—16; 1 Iv 3, 23.

⁵⁶ *Pravda u svijetu*, Dokumenti 35, KS, str. 44 sl.

božansku vrijednost. Budući da je svaki čovjek »brat za kojeg je Krist umro«⁵⁷ i budući da je Krist uskrsnuo kao »prvorodenac među mnogom braćom«⁵⁸, naš susret s njim konkretno se ostvaruje u našem susretu s ljudima: u svakom čovjeku susrećemo samog Krista osobno.⁵⁹ U Kristovoj smrti i uskrsnuću utemeljeno je opće bratstvo koje se u ovom svijetu mora ostvariti kao predokus budućeg zajedničkog sudjelovanja u besmrtnom životu proslavljenog Krista.⁶⁰ Dinamizam Duha, dar Uskrsloga, poziva nas iznutra da izađemo iz sebe kroz povjerenje u Boga i službu ljudima. Osobitost kršćanske ljubavi stoji u njezinoj motivaciji i interiorizaciji djelovanjem Duha; unutarnji zakon Duha je zakon ljubavi ostvaren u nesebičnom darivanju samog sebe drugima.⁶¹ Daleko od toga da bi poništila zahtjeve pravde, prava kršćanska ljubav ih interiorizira i ukorjenjuje u temelj ljudskog srca; kršćanska ljubav tako postaje duša pravde.

To je razlog što se istinski kršćanin, a to znači čovjek koji živi svoju vjeru u Krista kao ljubav i službu bližnjemu, ne može zadovoljiti obdržavanjem dužnosti pravde, nego on se mora također ozbiljno zauzeti za svoju potlačenu braću i za sve one koji trpe nepravdu. Biti Kristov učenik, »biti kršćanin«, znači ljubiti ljude radi Krista i kao Krist. Onaj koji ih istinski ljubi ne može a da se ne zazuzima za njihovo oslobođenje od nepravde na kojem se god području ona počinjala (ekonomskom, društvenom, političkom, nacionalnom, internacionalnom). To od nas traži duboku promjenu mentaliteta i ponašanja, pravo obraćenje. Ne možemo dalje zatvarati oči pred situacijom ljudi na rubu društva i potlačenih. Ako je ljubav prema ljudima velika Kristova zapovijed⁶² onda su egoizam i nepravda veliki grijesi svijeta, samo nijekanje Krista.

2. Poslanje kršćanstva danas

Poslanje kršćanstva u svijetu ostaje uvijek isto: svjedočiti Kristovu poruku, njegovu smrt i Uskrsnuće. Svjedočiti, to znači govoriti djelima, živjeti po vjeri, izražavati ono što netko doista jest. To je poslanje koje se nameće kršćanskoj zajednici sa strane njezine vjernosti Kristu i čovječanstvu. Čovjeku današnjice potrebno je svjetlo kršćanske objave da upozna posljednji smisao svoje egzistencije, da nađe odgovor neminovnim pitanjima koja postavljaju grijeh i smrt, vrijednost ljudske osobe, budućnost čovječanstva, svijeta i povijesti; čovjeku je potreban Krist da se održi u nadi, u uvjerenju da je unatoč svim čovjekovim patnjama i nespjesima, unatoč njegovoj uronjenosti u smrt, vrijedno živjeti i da život

⁵⁷ Rim 14, 15; 1 Kor 8, 11.

⁵⁸ Rim 8, 29; Kol 1, 18.

⁵⁹ Mt 25, 40. 45.

⁶⁰ Ef 2, 13—18; Gal 3, 28.

⁶¹ Gal 5, 1; 13—14.

⁶² Gal 5, 6; Ef 4, 15; 1 Iv 3, 23.

ide prema budućnosti spasenja. Jedino kršćanska poruka može odgovoriti na temeljna čovjekova pitanja i daje smisao njegovoj egzistenciji.

Upravo to poslanje Kristova svjedoka traži od kršćanstva radikalno zauzimanje za pravdu u svijetu. Krist je doista umro i uskrsnuo da bi u svijetu bilo ljubavi i, dosljedno, pravde; da bi bio izbačen grijeh mržnje i egoizma i, dosljedno tome, nepravde; da bi Bog bio Otac svih ljudi u općem bratstvu: »Da svi budu jedno« (Iv 17, 21). Kristova smrt i uskrsnuće znače apsolutno »ne« grijehu kao nijekanju Boga i svete vrijednosti ljudske osobe, Božje slike. Oni su apsolutno »da« Božje ljubavi prema ljudima i ljubavi ljudi među sobom. Iz toga razloga kršćanstvo je pozvano da svjedoči svojom vjerom, u istini evanđelja, koja je postala stvarnost u ljubavi (Ef 4, 15). Podići ljubav ljubavlju, jer ljubav se može stvoriti samo ljubavlju. No ljubav prema ljudima bila bi samo prazna riječ bez odvažnog objavljivanja pravde i osude nepravde, objavljivanje svjedočanstva, to jest poruke ostvarene u djelima.

Jedino kriva zamisao kršćanske eshatologije mogla je zaboraviti poslanje kršćanstva za pravdu u svijetu. Kršćanska eshatologija ne isključuje imanentnu dimenziju starozavjetne eshatologije (od sad ostvarenu u svijetu), nego, naprotiv, ona je integrira u perspektivi buduće punine. Zaboravili su temeljnu misao novozavjetne eshatologije, koju snažno zahtijevaju spisi svetog Pavla i Ivana: sveukupno spasenje čovjeka po Kristovoj milosti počinje sada u čovjekovoj egzistenciji u ovom svijetu, da bi stigla svoju konačnu puninu u zajedničkom sudjelovanju u slavi uskrslog Krista. Bit kršćanske eshatologije nalazi se u predokusu budućeg spasenja, a to znači već u sadašnjem (ovdje na zemlji) uspostavljanju Božje budućnosti.

Egzistencija na ovom svijetu za kršćanina nije samo odlučivanje budućeg spasenja nego ona je ujedno ustanovljenje Božjeg kraljevstva u svijetu. A Božje kraljevstvo, koje kršćanin mora podizati na zemlji, jest Kraljevstvo ljubavi i pravde, sudjelovanja svih u svijetu koji je Bog stvorio za sve i koji je preobražen ljudskim radom. Zalaganje za uspostavljanje pravednijeg i humanijeg svijeta je, dakle, autentično kršćansko zalaganje.

Proglašavanje spasenja čovjeka nakon smrti bez zalaganja za egzistenciju dostojnu čovjeka u ovome svijetu značilo bi izobličavanje kršćanske poruke. Nasuprot takvom izobličavanju koje se, nažalost, u prošlosti potvrđivalo te još i danas čini izdajstvo istinskog kršćanstva, marksistička kritika religije kao »opijuma naroda« potpuno je opravdana. Ako kršćanstvo proglašava da su svi ljudi određeni da zajednički imaju udjela na budućem spasenju koje već sada počinje na ovom svijetu, onda to znači da se to sudjelovanje mora ostvariti na ovom svijetu u svim dimenzijama ljudske egzistencije. Jedino tako, naime, može doista već započeti spasenje; sve je drugo utopija i otuđenje. Čovjeka ne spašavamo pukim obećanjem sreće na drugom svijetu, nego stvarnošću istinskog bratstva i pravde, koji su već sada pravi znakovi buduće punine. Kršćanstvo

će biti znak nade za život poslije smrti u onoj mjeri u kojoj se očituje njegova djelotvornost za kraljevstvo ljubavi i pravde na ovom svijetu.

Takvo je spasenje čovjeka za koje je kršćanstvo pozvano da ga naviješta i ostvaruje. U svijetu u kojem vlada grijeh »teških nepravdi«, »tlačenja, izrabljivanja, koji guše slobodu i onemogućuju velikom dijelu čovječanstva da sudjeluje u izgradnji i u uživanju pravednijeg i bratskijeg svijeta«⁶³, ne može opstojati »spasenje« bez »oslobođenja«. To je riječ koja odgovara, ako uzmemo ozbiljno stvaran položaj velikog dijela naše braće, ljudi. To je biblijski termin koji se upotrebljava i u Starom i u Novom zavjetu. On je danas u prednosti da probudi našu kršćansku savjest pred velikim grijehom nepravdi koje se ovog časa zbivaju.

»Današnja situacija u svijetu nameće kršćanima novu viziju i praksu Kristove poruke kao stvarnog navještaja nade i ljubavi: naime, svijest, produbljenu i izoštreanu velikim nepravdama našeg vremena na ekonomskom, društvenom, političkom i međunarodnom polju; otvoreni stav za otkrivanje struktura tlačenja; *djelotvorno angažiranu akciju za potpuno oslobođenje čvjeaka*; iskreno priznavanje naše šutnje, uviđanje naše sukrivnje na socio-ekonomskim strukturama koje tlače slabe i one na rubu.«⁶⁴

3. Crkva pred znakovima našeg vremena

Sinodalni dokument o pravdi u svijetu govori o »znakovima vremena«, to jest današnje situacije u svijetu, promatrane u svjetlu kršćanske vjere. On tumači tu situaciju kao poziv Crkvi da se »vрати u samu srž kršćanstva« i zaključuje da »poslanje propovijedati Evandjelje danas zahtijeva radikalno zalaganje za opće oslobođenje čovjeka, već sada, u stvarnosti njegove egzistencije na ovom svijetu«.⁶⁵

Dva »znaka« našeg vremena lako se mogu zamijetiti i zaslužuju da im Crkva posveti posebnu pažnju.

Čovjek današnjice, a posebno čovjek mlade generacije, postaje sve osjetljiviji za konkretnu situaciju nepravde, koja, u raznim stupnjevima i oblicima, čini veliku izopačenost našeg vremena. On se buni protiv svakog oblika tlačenja i diskriminacije. Svjestan je da se nepravda ušuljala u pojedine ekonomske, socijalne i političke strukture, koje zahtijevaju radikalnu izmjenu. Sve jače osjeća nepovredivu vrijednost ljudske osobe i ideal općeg bratsva. On zna da čak i u razvijenim zemljama, koje

⁶³ *Pravda u svijetu*, Dokumenti 35, str. 35.

⁶⁴ J. ALFARO, *Esperanza cristiana y liberación del hombre*, Barcelona 1972, p. 217.

⁶⁵ *Pravda u svijetu*, str. 45.

imaju autentično demokratsko unutrašnje uređenje još uvijek postoje strukture tlačitelja i tlačениh, »gospodara« i »kmetova vezanih za zemlju«, »privilegiranih« i »potisnutih na rub«; osobito vidi da se u mnogim zemljama, bile one ekonomski jake ili slabe, gaze temeljna ljudska prava i da još u naše vrijeme ima milijuna ljudi koji se nalaze u infrahumanom i očajnom položaju (ne samo s obzirom na razinu njihova života, nego također i s obzirom na samo njihovo ljudsko dostojanstvo, žrtvovano dobrobiti nekolicine moćnih). Svjestan je da jaz između bogatih zemalja i zemalja u razvoju postaje sve veći zbog neokolonijalističkog izrabljivanja.

S druge strane, moderan čovjek osjeća instinktivno i sve veće nepovjerenje prema svakoj poruci oslobođenja čovjeka, koja ostaje sasvim doktrinalna i on prosuđuje vrijednost tih poruka bitno po funkciji njihove djelotvornosti za zbiljsko oslobođenje čovjeka. On potvrđuje prvenstvo prakse, to jest stvarnog zalaganja u borbi u korist potlačenih i razbaštinjenih.

Ta dva fenomena, karakteristična za čovjeka današnjice, moramo tumačiti u svjetlu kršćanske vjere i nade kao novu etapu povijesti spasenja, koja od *nas*, kršćana, traži iskreno ispitivanje *našeg mentaliteta i našeg egzistencijalnog kršćanskog stava*. Taj produbljeni ispit savjesti pomoći će nam da shvatimo i prihvatimo da sve veći osjećaj za pravdu modernog čovjeka i odlučujuća važnost što je on pridaje praksi kao kriteriju vrijednosti doktrinalnih poruka odgovaraju duhu istinskog kršćanstva. Ti se »znakovi vremena« doista duboko slažu sa samom srži kršćanstva koje je naglasilo posvećenu vrijednost ljudske osobe kao zahtjeva apsolutnog poštovanja, pravde i ljubavi, i koje Crkvi nameće dužnost da vjerom, nadom i ljubavlju⁶⁶, ostvarenom na djelu, svjedoči Kristov osloboditeljski čin. Uzeti te »znakove vremena« ozbiljno ne znači prihvatiti oportunistički stav pred novim prilikama u smislu nekog prozelitizma. U tom se slučaju, naprotiv, radi o hitnom pozivu da se okrenemo samoj biti kršćanstva.

Današnja situacija u svijetu za Crkvu je pravi izazov. Za nju je došao čas da pokaže svijetu kako ona nosi poruku nade i ljubavi. Svjedočanstvo Crkve pred svijetom, koji više vjeruje djelima nego naukama, padalo bi u prazno kad ga ne bi dokazivala djelotvornost zalaganja za oslobođenje čovjeka. To će biti znak Crkve našeg vremena, znak istinske ljubavi koji svijet očekuje. A on ga s pravom očekuje jer je upravo to znak koji je Krist proglasio svojstvom kojim će se njegovi učenici prepoznavati. Ako Crkva, dok brani istinu svoje poruke, nema istu brigu da je učini *autentičnom* praksom djelotvorne ljubavi koja se zalaže za cjelokupno oslobođenje čovjeka, onda njezina poruka neće moći pružiti nikakvo jamstvo vjerodostojnosti novom čojeku koji se danas rađa.⁶⁷

⁶⁶ II. vatikanski sabor definira Crkvu kao »zajednicu vjere, nade i ljubavi«: usp. *Dogm. konst. o Crkvi*, br. 8.

⁶⁷ Usp. J. ALFARO, op. cit. pp. 216—217.

Istinska nada u konačno spasenje, započeto već sada u cjelokupnom oslobođenju čovjeka u ovom svijetu, ne dopušta da zauzmemo stav rezigniranog konformizma pred zlom u današnjem svijetu. Ona, naprotiv, traži od nas da ga s odgovornošću suzbijamo. Autentična kršćanska nada znači solidarnost s potlačenima, ne neku sentimentalnu solidarnost, nego onu koja se zalaže za njihovo oslobođenje. To je kršćanska etika nade, etika zasnovana na sveukupnom oslobođenju čovjeka na ovom svijetu kao anticipacija budućeg spasenja, kao pravi znak dolaska Božjeg kraljevstva. »Takva etika ... obvezala bi kršćansku teologiju da prestane zaostajati za društvom, nego da zbije svoje redove i uzme baklju te da stane na čelo. Kršćanstvo bi prestalo biti društvena religija, trajno zauzeto da se prilagodi vremenu, i ono bi počelo izlazak prema svijetu kao svjedok mesijanske nade.«⁶⁸ Nadom u Boga koji dolazi i zauzima se za oslobođenje čovjeka Crkva bi se svijetu pokazala kao glasnik Boga koji ide pred nama, anticipirajući njegov dolazak i konačno oslobođenje čovjeka.

Sinodalni nam dokument poručuje da »na Crkvu, ukoliko je ona religiozna i hijerarhijska zajednica, ne spada da donosi konkretna rješenja na društvenom, gospodarskom i političkom polju u pitanju pravde u svijetu. Ali njezino poslanje uključuje obranu i promicanje dostojanstva i temeljnih prava ljudske osobe. ... Crkva ima pravo i dužnost proglašavati pravdu na društvenom, nacionalnom i internacionalnom polju i da 'ukazuje' na nepravedne situacije kad to traže temeljna ljudska prava i čovjekovo spasenje.«⁶⁹ Sinoda, dakle, priznaje da na poslanje Crkve spada ne samo da svojom naukom naviješta pravdu na svim poljima i da brani dostojanstvo i prava čovjeka nego također i da u stanovitim prilikama pokaže konkretne situacije nepravde. Djelo Crkve za pravdu »mora biti prvenstveno usmjereno na one ljude i nacije koje su, uslijed raznolikih oblika tlačenja i uslijed sadašnjeg značaja našeg društva žrtve bezglasne nepravde, pa čak i lišene mogućnosti da se njihov glas čuje.«⁷⁰

Da bi Crkva mogla s istinskim moralnim autoritetom pokazati zloupotrebe i nepravde našeg vremena, mora se sama osloboditi svake zaštite moćnih (i na političkom i na ekonomskom polju) i svakog pogađanja sa socio-ekonomskim institucijama koje tlače klasu siromašnih. Treba da ima odvažnosti odlučiti se za instinsku slobodu (slobodu živjeti siromaštvo siromašnih), da bi mogla osloboditi siromašne.

Budući da postoji velika raznolikost situacija među zemljama (pa i kontinentima) na političkom, ekonomskom i socijalnom polju, Crkva bi u svakom slučaju morala prihvatiti konkretno različite stavove da bi ispunila svoje poslanje oslobađanja čovjeka. Ona će se moći smatrati obve-

⁶⁸ J. MOLTMANN, *Esperanza y planificación del futuro*, pp. 303—304.

⁶⁹ *Pravda u svijetu*, str. 45—46.

⁷⁰ *Pravda u svijetu*, str. 41.

zanom da u punoj kršćanskoj slobodi prosvjeduje protiv nepravedne rasne diskriminacije ili protiv neokolonijalističkog izrabljivanja ekonomski slabijih zemalja od strane velikih sila. U drugom slučaju imat će odgovornost da se čvrsto i hrabro usprotivi trajnom kršenju temeljnih prava ljudske osobe od tih istih socio-ekonomskih institucija; često će se morati suočiti, kao s vrlo hitnim problemom, s tragičnom situacijom tih velikih masa koje žive u infrahumanim prilikama, dok se nacionalno bogatstvo (agrarno, industrijsko itd.) nalazi u rukama privilegirane manjine. Kakva god bila konkretna situacija u nekoj zemlji, Crkva sebi ne može dopustiti da bude ravnodušna ili neutralna pred raznim oblicima tlačenja i izrabljivanja čovjeka. Ta odgovornost Crkve tiče se svakog od nas kršćana, jer mi svi i svaki pojedinac činimo Crkvu.

4. Stav kršćana pred zahtjevima pravde

Stavovi kršćana našeg vremena pred zahtjevima pravde doista su vrlo različiti.

Ima kršćana (u smislu kako ih smatra društvo, jer ispovijedaju kršćansku vjeru) koji ne ispunjavaju dužnosti pravde prema bližnjemu i koji surađuju s političkim i ekonomskim strukturama tlačenja da bi obranili svoje osobne interese ili interese grupe. Katkad sudjeluju i oni u nekim akcijama karitativnih organizacija, ali tu se radi o krivo shvaćenoj ljubavi, jer se kršćanska ljubav ne sastoji u stanovitoj darežljivosti pridometnutoj dužnosti pravde, nego ona je prije svega *zahtjev pravde* i praktično priznavanje dostojanstva i konkretnih prava drugih, i pojedinačnih i kolektivnih.

Drugi kršćani nisu svjesni da »znakovi vremena« traže (iz vjernosti prema Evandelju) duboku promjenu mentaliteta i stava, da moramo od »individualističkog« kršćanstva, koje se ne zanima za velike ljudske probleme nastale ekonomskom i socijalnom diskriminacijom i kršenjem fundamentalnih ljudskih prava, preći u kršćanstvo koje se ozbiljno zauzima za oslobođenje svakog čovjeka, jer svi (a posebno siromašni i odbačeni) za nas utjelovljuju Kristovo lice. Poput »svećenika« i »levita« iz evanđeoske usporedbe oni prolaze mimo onih koji leže napola mrtvi uz put (Lk 10, 30—33) i ne čine ni koraka prema bližnjem, zlostavljajnom i tlačenom, ostaju u nepokretnosti *ustaljenog reda*. Nedostaje im *odvažnosti nade* da se zauzmu za radikalne promjene koje duh Evandjelja traži danas od kršćana.

Postoji u Crkvi i druga kategorija kršćana koji su shvatili da je prije svega potrebno, ako Veselu vijest nade želimo donijeti potlačenim i odbačenim u svijetu, u *vlastitom životu i djelu utjeloviti* sam život i nauku Kristovu (ljubav prema Bogu ostvarenu u ljubavi prema bližnjemu). Oni znaju da se kršćansko svjedočanstvo sastoji u naviještanju Evandjelja svijetu *riječju i djelom*, i ako se Evandjelje propovijeda samo riječima, ono

postaje *protusvjedočanstvom*, protuslovljem sa samim sobom i u očima svijeta. Oni su uvjereni da je jedino sredstvo kako ćemo masu razbaštinjenih uvjeriti u istinu kršćanstva kao poruke oslobođenja čovjeka u tome da se doista *identificiramo sa životom siromašnih i odbačenih i da se zauzmemo kako bismo im pribavili stupanj društveno-ekonomskog života koji traži njihovo ljudsko dostojanstvo* (ne samo na materijalnom, nego i na kulturnom polju, u zbiljskom priznavanju njihovih ljudskih prava, u njihovu punom uklapanju u društvo). Doista, izjednačiti se poput Krista sa životom siromašnih i potlačenih u uzvišenom činu ljubavi prema Bogu, znači »dati svoj život kao otkup za mnoge« (Mk 10, 45), znači navijestiti i ostvariti dolazak Božjeg kraljevstva u svijet. Zbog borbe što je ustrajno vode za oslobađanje potlačenih, ti kršćani katkad trpe nerazumijevanje (pa i nepravedne kritike) od »drugih« kršćana. Braniti prava slabih, kako to oni čine, neizbježno izaziva reakciju moćnih ovog svijeta, a često i moralna i fizička mučenja (tome smo i sami svjedoci). Zbog toga se ti autentični kršćani neće moći održati u tako teškoj situaciji, koja katkad zahtijeva heroizam, bez intenzivnog unutarnjeg života molitve i jedinstva s Kristom, bez jake nade, po primjeru svetog Pavla, koji je rekao: »Zato se mi trudimo i borimo; *postavili smo, naime, svoju nadu u živoga Boga*« (1 Tim 4, 10). Ta grupa kršćana koja, u šutnji bez sjaja i bez spektakularne propagande, doista živi u zalaganju za ljubav i kršćansku nadu oslobođenja potlačenih, mnogo je brojnija nego što bismo na prvi pogled vjerovali. Upravo toj kategoriji autentičnih kršćana pripadaju (na sasvim osobit način) veoma mnogi misionari koji su napustili naše »potrošačko društvo« da bi se stvarno izjednačili sa siromašnima i odbačenima na ovom svijetu i da bi im tako donijeli kršćansko oslobođenje propovijedanjem Evanđelja i promaknuće čovjeka. Treba li posebno naglašavati da su to kršćani koji, zauzimajući se za cjelokupno oslobođenje razbaštinjenih u svijetu, čine pravu predstražu *novoga kršćanstva* koje živi duhom Evanđelja prema zahtjevima našeg vremena?

S francuskog preveo
Ivan Macan